

enda kanda üha keerukamaid ja töömahukamaid ülesandeid, rõõmu tootis töö tulemuse nägemine ja vanemate rõõm, et töö sai tehtud ja lapsest oli abi.

Praegu on lapse põhiline kohustus oma õpiülesanded võimalikult hästi ära teha. Kainikuea lõpuks peaks laps olema omandanud korraliku lugemisoskuse (oskuse lugeda erinevaid tekste ja neist adekvaatselt aru saada), kirjutamisoskuse (oskuse kirjutada põhilisi, keele- ja stiilireegleile vastavaid erineva otstarbega tekste) ja arvutamisoskuse (oskuse tavaelus vajalike arvutustehteid sooritada). Neid oskusi peetakse üldiselt eri maades lapse jaoks hädavajalikeks. Väikese rahvuse esindajad lisavad siia tavaliselt ka esimese võõrkeele. Hiljem lisanduvad üldkultuurilised ja loodusteaduslikud ained ja muu – seega ei peaks tööpuudust karta olema.

Murdeiga (11/12–15/16 aastat)

Sel aastal kui ma sain neljateistkümneseks tuli kevad teisiti
iga asi tegi korraga haiget
tihase laul ja lume alt väljasulav maa

ma ei saanud aru mis minuga toimus ja milleks
ja kas see pidi nüüd alatiseks niimoodi jääma
kaduvus oli nii selgelt näha kõigi asjade sees
et elu tundus võimatuks
ja mida suurem oli ilu ümberringi
seda sügavam oli kurbus tema pärast

Tiia Toomet

Murdeiga* ehk mürsikuiga tähistab **lapse-
ea lõppu** – on öeldud, et murdeea algust
tähistab hetk, mil laps tajub, et ta vanemad
polegi täiuslikud, et elu on täis lahenda-
matuid küsimusi ja kogu tulevik tundub
süngena. Seda aega iseloomustavad sise-
mised ja välimised vastuolud, konfliktid,
tähtsaks iseseisvus ja takerdumine lapsepõlve.

Perioodi arenguülesanne on **oma iden-
titeedi leidmine**, et inimene igas mõttes,

Õppetööl on tavatööga võrreldes siiski
oluliselt erinevusi: tulemused pole õppijale
silmanähtavad ega käegakatsutavad, seega
mitte nii selgelt tajutavad kui näiteks talu-
töös, kus tulemus oli vajalik kõikidele pere-
liikmetele ning sageli võis töö tegemata
jätmine või lohakas tegemine lausa kata-
stroofini viia. Oluline erinevus on selleski,
et õppetöö tulemus on seotud lapse eelnevate
teadmiste, võimekuse ja eneseusaldusega.
Kui õppekava on vastavuses lapse võime-
tega, siis eeldab õppimine parajal määral
pingutust ja annab hea tulemuse, seega
saab kainik töökuse arenguks vajaliku koge-
muse. Üle jõu käivate nõudmiste puhul
võib õpilane esialgu pingutada, aga kui tule-
mus on ikka vilets, siis kaob lõpuks tahtmine
vaeva näha. Tugeva õpilase puhul on vastu-
pidi: ta saavutab hea tulemuse pingutuseta
ja seega ei õpi õppima ega tööd tegema.

igas arenguvaldkonnas tajuks, kes ta on ja
kes ta tahab olla, missugune ta on ja mis-
suguseks tahab saada. Kindlasti kuulub siia
seksuaalse mina otsimine, küsimus sel-
lest, kuidas inimene tajub oma sugupoolt,
missugused õigused ja kohustused sellest
tulenevad. See hõlmab ka **kõlbelise aren-
gu**. Mis on minu arvates hea, mis halb; mis
õige, mis väär? Missugune on minu väärtuste
hierarhia, mis on minu jaoks kõige olulisemad
väärtused? Mille nimel olen ma valmis pin-
gutama, vaeva nägema, mõnudest loobuma?

Keeruline on perioodis just lapsepõlve
ja täisea vahelise kuristiku ületamine.
Noor inimene tahaks olla suur, peaks nagu
olema suur – ja samas ei tea veel, kuidas
seda teha. Tee tagasi lapsepõlve on aga su-
letud, liikuma peab edasi, peab võtma enda
peale kõik täisea riskid ja mured.

Laps võitleb iseseisvumise eest. Küsides
vanemalt, mis omadusi nad oma lapses
näha tahaksid, on selgunud, et vanemadki

tähtsustavad laste võimalikult suurt ise-
seisvust. Ametlik täiskasvanuks saamise
vanus on paljudes maades 18 aastat. Sageli
arvataksegi, et selles vanuses noor on võime-
line ise oma elu juhtima ja suunama ning
ka oma tegude eest vastutama. Väidetavasti
kulub aga tegelikkuses täieliku ise-
seisvumiseni veel paar aastat – tänapäeva
kasvatuse üheks suuremaks veaks peetakse

seda, et laps lükatakse iseseisvusesse liiga
vara, siis, kui ta pole veel küps vastutama
iseenda ja oma tegude eest. Loomulikult
ei tulene sellest järeldus, nagu peaksid
murdeeaalsetele kehtima samad reeglid ja
piirangud kui kainikutele. Iseseisvuse peaks
inimene igas asjas, iga tegevuse jaoks saama
just siis, kui ta on selleks küps – mitte
hiljem, aga mitte ka varem.

Noorukiiga (15/16–20/22 aastat)

Murde- ja noorukiiga piir pole kuigi selge,
eri käsitustes kasutatakse erinevaid termini-
neid ja vanuseastmete piire. Koos eelmise
perioodiga nimetatakse seda perioodi
adolescentsiks ehk teismeeaks.

Usud et sullegi kord
selgeks kõik põhjani saab,
kõik mis on vaevanud mõtteid:
küsimus Elust ja Surmast,
küsimus Halvast ja Heast,
küsimus Valest ja Tõest.

Lehte Hainsalu
Ülikooli

Kui kõrgel on kõrguste lagi?
Kui kaugel on kauguste äär?
Kui kilre on kiiruselagi?
Kui suur on su võimete määr?

Kõrgusi ründama paljud on nõus.
Teekonna hakul ei kahelda jõus.
Jääb vähemaks tõusjaid,
kui järsem on tõus.

Ja teada saavad ehk üksikud,
kui kõrgel on kõrguselagi.
Ja teada saavad vaid üksikud,
kui kaugel neist kauguseäär.

Lehte Hainsalu
Kui kõrgel on kõrguste lagi

